

F.G. HAGHENBECK

Sangrita en tequila

Een roman met recepten over
het leven van Frida Kahlo

Vertaald uit het Spaans door
Dorotea ter Horst

Voor Luis en Susy, die de hartstocht uit het leven hebben weten te halen, met genegenheid.

FRIDA'S VERDWENEN DOCUMENT

Tot Frida Kahlo's persoonlijke bezittingen behoorde een klein zwart aantekenboekje met de titel Het Heilig Kruidreceptenboek. Het was een verzameling feestelijke recepten om te bereiden ter gelegenheid van Allerzielen. De traditie wil immers dat de overledenen op 2 november toestemming krijgen van God om een bezoek aan de aarde te brengen. Dan moeten ze worden onthaald met een altaar opgesierd met afrikaantjes – de dodenbloem –, suikerbrood, nostalgische foto's, bidprentjes, geheimzinnige wierookgeuren, speelse doodshoofden van suikergoed, lichtjes om de weg naar het hiernamaals te verlichten en lievelingsgerechten van de overledenen. Toen het boekje werd ontdekt tussen de spullen van het museum in de Calle de Londres, in de mooie wijk Coyoacán in Mexico-Stad, werd het direct een waardevolle vondst genoemd. Het zou voor het eerst tentoon worden gesteld op de reusachtige expositie ter ere van Frida in het Paleis voor Schone Kunsten ter gelegenheid van haar geboortedag. Het bestaan ervan was een bevestiging van de bezieling waarmee ze altijd haar befaamde dodenaltaren inrichtte en van de tijd die ze daaraan besteedde.

Op de dag dat de tentoonstelling voor het publiek werd opengesteld verdween het boekje spoorloos.

HOOFDSTUK I

Die avond in juli was anders dan anders. De regen had zich in een hoekje samengepakt om een donkere, met sterren bezaaide hemel tentoon te spreiden, zonder moddergrijze wolken die tranen over de stadsbewoners zouden uitstorten. Hooguit floot er, als een spelend jongetje, een licht briesje door de bomen rondom een statig blauw huis dat in de warme zomernacht lag te sluimeren.

En precies op die rustige avond werd er plotseling een ritmisch geroffel gehoord dat overal in het dorp Coyoacán weerklonk. Het waren paardenhoeven die dravend over het plaveisel weergalmden. De echo van de stappen dreunde na op elke straathoek en kondigde alle bewoners van de huizen met hoge pannendaken de komst van een vreemde bezoeker aan.

Bevangen door nieuwsgierigheid – Mexico was al een moderne stad, en had de oude, dorpse fabels en legendes allang achter zich gelaten – onderbraken de bewoners van Coyoacán hun avondmaaltijd en gluurden door een kier van de deur om te zien of ze een glimp konden opvangen van de raadselachtige ruiter, die werd gevolgd door een bij overledenen en geestverschijningen behorende ijzige luchtstroom. Een dappere hond sprong blaffend op de geheimzinnige paardrijder af, maar het prachtige, witte ros was er niet in het minst van onder de indruk, en evenmin degene die het bereed: een stuurse ruiter,

over wiens met een bruine jas bedekte borst kruislings patroongordels liepen. Hij droeg een strooien hoed, bijna zo groot als een kerkkoepel, waardoor zijn gelaat nagenoeg onzichtbaar was. Je zag alleen een paar indringende, glinsterende ogen en een dikke snor die aan weerskanten van zijn gezicht uitstak. Toen hij voorbijkwam sloten oude mensen de buitendeur met slot en grendel, nog uit angst voor de herinnering aan de revolutie, toen dit soort bezoekers een spoor van verderf en vernietiging achter zich lieten.

Op de hoek van de Calle Londres bleef de ruiter staan, tegenover een blauw huis waarvan de volledig kobaltblauwe gevel zich ostentatief op zijn bijzonderheid in de hele buurt liet voorstaan. Naast de hoge voordeur leken de grote ramen reusachtige oogleden. Het paard stond zenuwachtig te trappelen, maar zodra de ruiter afsteeg en het dier liefdevolle klopjes op zijn hals gaf kwam het tot rust. Nadat hij zijn hoed netjes had gezet en zijn patroongordels recht had getrokken begaf de vreemdeling zich vastberaden naar de grote deur en trok aan het touw van de bel. Onmiddellijk ging er elektrische licht aan en de ingang van het grote huis werd helemaal verlicht. Een leger nachtvlindertjes doemde op en fladderde verwoed rondom de lamp van de entree. Toen Chucho, de onontbeerlijke bediende van elk zichzelf respecterend huishouden, de deur voor de bezoeker opendeed, keek die hem strak aan en deed een stap naar voren. Trillend liet de knecht hem binnen, maar niet zonder eerst een paar kruizen te slaan en weegegroetjes te prevelen. Zonder een woord te zeggen liep de bezoeker met grote stappen de vestibule door tot hij bij een fraaie kamer kwam met ambachtelijke meubels, uitheemse planten en afgodsbeelden uit de pre-Spaanse tijd. Het huis zat vol contrasten. Smartelijke voorwerpen, vreugdevolle souvenirs, vergane

dromen en recente triomfen en successen. Elk voorwerp toonde met zijn uitstraling de privéwereld van de eigenares, die in haar kamer op de bezoeker lag te wachten.

De zojuist aangekomene liep snel door elke kamer heen, alsof hij zijn weg blindelings kon vinden. Onderweg kwam hij een reusachtige kartonnen Judas tegen met een dikke bakkerssnor, die de volgende paaszondag niet uit elkaar zou knallen, maar genoeg moest nemen met de rol van model voor een schilderij van de eigenares. Hij liep langs doodshoofden van suikergoed die hem met hun eeuwige, gelukzalige grijns toelachten. Hij kwam voorbij Azteekse doodsbeelden en een verzameling boeken barstensvol revolutionaire ideeën. Hij doorkruiste de kamer waar kunstenaars hadden gelogeed die een ommekeer in een land hadden teweeggebracht en leiders die de wereld omver hadden geworpen. Hij keek niet naar de oude familiefoto's van de vroegere inwoners en ook niet naar de schilderijen waar de kleuren vanaf spatten als van een door sterke mescal benevelde regenboog. Tot hij de eetkamer binnenkwam, die met de houten tafel en stoelen luid gelach en druk gepraat van geanimeerde samenkomsten in herinnering riep.

Het Blauwe Huis was een plek waar vrienden en bekenden met plezier werden ontvangen. De ruiter was een oude bekende van de eigenares, en daarom rende Eulalia, de kokkin, zodra ze hem zag naar de keuken met prachtige tegeltableaus uit Talavera om iets te eten en te drinken klaar te maken. Van alle vertrekken in het huis was de keuken het hart dat het deed kloppen en het ziellose bouwsel tot een levend wezen maakte. Meer dan een eenvoudige woning was het Blauwe Huis het heiligdom, het toevluchtsoord en het altaar van zijn eigenares. Het Blauwe Huis was Frida. Daarin bewaarde ze souvenirs van

haar gang door het leven. Het was een plek waar portretten van Lenin, Stalin en Mao Zedong probleemloos samenleefden met altaarstukken van de Maagd van Guadeloupe. Aan weerszijden van Frida's koperen bed stonden een reusachtige verzameling porseleinen poppen, overlevenden uit verscheidene oorlogen, en onschuldige karmozijnrode houten autootjes. En er hingen kubistische, handvormige oorbellen en zilveren wonderen om de gunsten van een heilige te loven. Dit alles maakte gewag van de vergeten verlangens van de vrouw die gedoemd was haar leven te slijten gekluisterd aan haar bed. Frida, de heilige patrones van de weemoed, de vrouw van de hartstocht, de schilderes van de doodstrijd, lag in haar bed met haar blik gericht op de spiegels die in stilte om strijd het mooiste beeld van de kunstenaars aanboden: in Tehuaanse klederdracht, gekleed als Zapoteekse of in een mengeling van alle Mexicaanse culturen. De meest genadeloze van allemaal was een spiegel recht boven haar op de onderkant van het baldakijn van haar bed, die haar permanent afbeeldde, zodat ze het centrale thema van haar werk altijd bij de hand had: zichzelf.

Toen de vreemdeling de slaapkamer binnenstapte, draaide Frida haar gekwelde gelaat naar hem toe en hun blikken vonden elkaar. Ze zag er uitgemergeld, bleek en doodmoe uit. Ze leek veel ouder dan de bijna vijftig jaren die ze telde. Ze keek wazig uit haar koffiekleurige ogen vanwege de rijkelijke hoeveelheden kalmerende middelen die ze toegediend kreeg om de pijn te bestrijden, en de tequila waarin ze haar verloren liefdes liet weken. Die ogen, die nu nagenoeg uitgedoofde grijze kooltjes waren maar vroeger ontstoken vuur, als Frida over kunst, politiek en liefde sprak, waren onbereikbaar, zwaarmoedig, maar vooral uitgeblust. Ze kon zich nauwelijks

bewegen; een orthopedisch korset hield haar gevangen en bemerpte haar vrijheid. Alleen lag één been zenuwachtig te woelen op zoek naar zijn maatje, dat een paar maanden geleden was afgezet. Frida keek naar haar gast en herinnerde zich zijn vorige bezoeken, die allemaal met ongeluk te maken hadden gehad. Ze had wanhopig op deze ontmoeting liggen wachten, en toen haar kamer werd gevuld met een sterke geur van buitenlucht en vochtige aarde begreep ze dat de Boodschapper eindelijk aan haar oproep gehoor had gegeven.

De Boodschapper bleef naast haar staan en richtte zijn stralende blik op het broze, gebroken lichaam. Ze begroetten elkaar niet. Oude kennissen hoeven zich niet aan overbodige sociale regels te houden: Frida tilde slechts even haar hoofd op alsof ze wilde vragen hoe het ging, daar waar hij vandaan kwam. Bij wijze van antwoord bracht hij zijn hand naar de brede rand van zijn hoed om aan te geven dat alles uitstekend ging. Geïrriteerd riep Frida Eulalia, die voor de gast moest zorgen. Grof en onbeschoft schreeuwde ze haar toe. Haar vroegere charmante, uitbundige gevoel voor humor was begraven met haar geamputeerde been, de operaties en de smart van haar ziektes. Haar omgang met mensen was als een bittere citroen.

De bediende verscheen met een grote schaal, gedecoreerd met bloemen en vogeltjes, die een lint met witte rozenblaadjes vasthielden. Hierop stond 'zij' te lezen. Op een nachtkastje zette ze het dienblad neer met de offerande voor de bezoeker: een fles tequila en een hartversterking.

Zenuwachtig vanwege de aanwezigheid van die man schonk Eulalia de brandewijn in twee geblazen kristallen glazen, die net zo blauw waren als het huis, en zette het glaasje *sangrita* ernaast. Daarna legde ze een paar schepjes *pico de ga-*

llo op een bordje, een stukje *panela*-kaas uit de oven en in vier partjes gesneden citroenen. Voordat het verzuurde geglimlach uit evenwicht raakte had Eulalia haar hielen alweer gelicht.

Ze kon er niets aan doen, maar de aanwezigheid van die vreemdeling op dat tijdstip van de avond bezorgde haar koude rillingen. Ze kreeg er kippenvel van. Zodra ze kon verzekerde ze de rest van het personeel dat ze nog nooit de schaduw van zijn lichaam had gezien. Daarom bad ze net als Chucho de noodzakelijke Weesgegroetjes en Onzevaders om het boze oog en lugubere luchtstromen op afstand te houden.

Frida pakte haar glas tequila. Ze trok haar ene doorlopende wenkbrauw op – heel kenmerkend voor haar – en dronk het glas leeg om de pijnscheuten in haar lijf enigszins te verlichten en ook een beetje om haar gast gezelschap te houden. De Boodschapper deed het zijne met zijn glas, maar nam geen slok van de sangrita. Het was jammer dat hij ook zijn neus ophaalde voor het hapje. Het was bereid volgens het recept van Lupe, dat de schilderes van Diego's eerste vrouw had gekregen. Frida schonk zichzelf nog een glas in. Het was niet het eerste van die dag, maar het zou wel het laatste van haar leven zijn. De alcohol gleeed door haar keel en wekte haar slaperige geest.

'Ik heb je geroepen omdat je een boodschap naar mijn peetmoeder moet brengen. Ik wil onze afspraak voor Allerzielen verzetten. Dit jaar is er geen feestdis. Ik wil dat ze morgen komt. Zeg haar dat ik uitkijk naar het vertrek en dat ik deze keer niet meer hoop terug te komen.'

Frida zweeg om de Boodschapper de tijd te geven te antwoorden, maar zoals altijd bleef het antwoord uit. Hoewel ze zijn stem nog nooit had gehoord, sprak zij wel tegen hem. Hij hield alleen zijn hongerige ogen die schreeuwden om aarde en

vrijheid op haar gevestigd. Als een handeling van lotsverbondenheid dronk hij zijn laatste slok tequila op, zette zijn glas neer en draaide zich om. Rinkelend met zijn sporen vertrok hij uit de kamer en liet de kunstenaress alleen met haar aanflarden gereten leven en dito lichaam. Hij stak met grote stappen als de voorman van een rancho de binnenplaats over en liep de tuin door, waar papegaaien, honden en aapjes, opgeschrikt door zijn aanwezigheid, angstkreten slaakten. Toen hij bij de voordeur kwam die Chuchito al openhield, nam hij afscheid met een stugge hoofdknik, terwijl de bevreesde jongeman meer kruizen sloeg dan een weduwe op zondag. Hij klom weer op zijn witte paard, reed de straat uit en verdween in de blauwzwarte nacht.

Frida hoorde het geluid van de paardenhoeven in de ijskoude wind wegsterven en pakte het penseel op dat in zwarte inkt gedoopt stond. Ze kladderde een zin in haar dagboek en tekende er versieringen met zwarte engeltjes omheen. Met tranen in haar ogen maakte ze de tekening af. Ze sloeg het schrift dicht en riep de kokkin weer. Vervolgens haalde ze uit het nachtkastje een versleten zwart aantekeningenboekje, een oude attentie uit gelukkiger tijden, toen ze nog van het leven konden dromen. Ze had het van haar vriendin Tina gekregen een paar maanden voor haar huwelijk met Diego. Naast haar herinnering was dit het enige cadeau voor haar huwelijk dat ze nog had bewaard. Ze sloeg het open op de eerste bladzijde en las met een onwaarneembare beweging van haar lippen: 'Durf te leven, want doodgaan kan iedereen.' Daarna sloeg ze langzaam en voorzichtig bladzijde voor bladzijde om, als een bibliothecaris met een perkamenten bijbel. Op elke pagina stonden verborgen schatten, stukken uit haar leven vervat in recepten die ze op smaak had gebracht, als een verrukkelijke stoofpot, met

gedichtjes en commentaren over iedere persoon uit haar leven. Zelf noemde ze het spottend *Het Heilig Kruidreceptenboek*, want ze had er de recepten in genoteerd die ze gebruikte om op elke Allerzielen een altaar in te richten, overeenkomstig een belofte die ze vele jaren geleden had afgelegd. Tussen de naar kaneel en peper ruikende blaadjes en bosjes heilig kruid zocht ze net zo lang tot ze het recept had gevonden dat ze aan Eulalia wilde geven.

‘Eulalia, je krijgt een heel belangrijke opdracht. Morgen moet je dit gerecht klaarmaken precies zoals ik het heb opgeschreven. Morgenvroeg moet je naar de markt gaan om alles te kopen. Het moet heel lekker worden, om je vingers bij af te likken.’ Ze wees het betreffende recept aan. Even viel ze stil. Ze wist dat het leven haar ontglipte, en die beklemming speelde haar parten. Toen ging ze verder met orders uitdelen: ‘Als de haan heeft gekraaid, grijp hem dan bij zijn strot en draai zijn nek om voor het gerecht.’

‘Fridita, meisje, ga je die arme meneer Kukelu doodmaken?’ vroeg ze stomverbaasd. ‘Dat is toch je lieveling? Je vertroetelt hem als je eigen kind.’

Frida nam niet de moeite te antwoorden. Ze wendde haar hoofd af en sloot haar ogen in een poging de slaap te vatten. Met het aantekenboekje tegen haar hart aangedrukt trok Eulalia zich terug.

In het bed, haar gevangenis, droomde Frida van banketten, doodshoofden van suikergoed en een schilderijtentoonstelling. Toen ze wakker werd, was Eulalia nergens meer te bekennen. Haar huis was in stilte gehuld. Ze begon te twijfelen aan het bezoek van de Boodschapper en aan haar hele leven, haar eerste dood inclusief. Misschien was haar hoofd wel op hol geslagen door de medicijnen die haar waren voorgeschreven om

de pijn die haar kwelde te verzachten. Maar nadat ze goed had nagedacht, begreep ze dat alles echt gebeurd was. Toen barstte ze in huilen uit, uit woede, uit angst, totdat de slaap haar weer suste en uit de werkelijkheid wegvoerde.

Uren later kwam Diego terug uit zijn atelier in San Ángel. Toen hij haar slaapkamer binnenstapte, trof hij haar slapend aan met een pijnlijke uitdrukking op haar gezicht. Het verbaasde hem dat er op het nachtkastje een halflege fles tequila en twee nog naar alcohol ruikende glazen stonden. Hij vond het nog verbazingwekkender toen de bedienden beweerden dat hun bazin geen bezoek had ontvangen. Hij pakte zijn schommelstoel en ging naast het bed van zijn vrouw zitten. Heel voorzichtig, alsof het om een uitgelezen porseleinen voorwerp ging, nam hij haar hand in de zijne en streekte die zachtjes, bang om haar pijn te doen. Ondertussen reisde zijn geheugen door de jaren van gemeenschappelijke herinneringen. Hij dacht terug aan de vurigheid van dat kleine lichaam, dat hij liefhad niet alleen om het zinnelijke genot, maar ook omdat hij voor haar een liefde koesterde zoals een kind voor zijn moeder. Hij had genoten van de nachten met seks, gekroond door Frida's gevoelige, blanke borstjes, zo klein als perziken, en door haar ronde billen. Hij dacht terug aan de dag waarop hij dat tegen haar had gezegd en zij behaagziek had geantwoord: 'Lijken mijn billen op het heilig kruid?' Toen had ze uitgelegd dat het blad van dit kruid hartvormig is. Hij zag dat die hartstocht was verworden tot een kapotte machine en moest minutenlang huilen. Terwijl hij mompelde: 'Frida, mijn meisje...' werd hij door slaap overmand.

De volgende dag, nadat dat de lievelingshaan van de schilderes de nieuwe dag had aangekondigd, zoals hij wonderbaarlijk genoeg al meer dan tweeëntwintig jaar lang had gedaan,

werd zijn nek omgedraaid en werd hij in de pan gestopt. Maar Frida kon niet van hem genieten.

In het medisch verslag stond vermeld dat haar dood was veroorzaakt door een complicatie in de longen. Met behulp van de autoriteiten wist Diego een lijkschouwing af te wenden. Vanaf dat moment verspreidde zich het verhaal over zelfmoord als de geur van koffie die in de ochtend op een zacht vuurtje staat te pruttelen.

De laatste hartverscheurende woorden die Frida in haar dagboek had geschreven luiden: ‘Ik kijk uit naar het vertrek en deze keer hoop ik niet terug te keren.’

DE BOODSCHAPPER

Op een keer zei hij: ‘Wie een adelaar wil worden moet gaan vliegen, wie een worm wil worden, moet gaan kruipen, maar dan moet hij niet schreeuwen als ik op hem trap.’ Hij zei dat niet tegen mij. Ik weet niet tegen wie, maar hij heeft het wel degelijk gezegd. Hij moet tequila, sangrita en iets te eten aangeboden krijgen, want hij is vast en zeker moe van de lange reis. Ik zou tenminste ook bekaf zijn na zo’n lange rondreis te paard.

(DIP)SAUS VAN TOMAAT, PAPRIKA EN UI

Pico de gallo

Toen Lupe een keer goedgehumtst was, vertelde ze dat een glas tequila en de pico de gallo in Jalisco onmisbaar waren als ritueel voor de maaltijd. In haar dorp gingen de arbeiders als ze terugkwamen van het werk op het land op de biezen stoelen zitten in de schaduw van de galerij om tussen de slokjes tequila door rijpe vruchten en panela-kaas te eten.

2 geschilde verse *jícama's*; 4 grote, sappige sinaasappels; 3 geschilde komkommers; ½ geschilde ananas; 3 halfgroene mango's; 1 cactusvijg; 1 bosje uitjes; 6 limoenen; 4 groene pepers en grof zout.

Snijd de *jícama's*, sinaasappels, komkommers, ananas, ui, mango en cactusvijg in gelijke stukjes fijn. Als je er granaatappelpitjes aan toevoegt, kun je het opdienen als de Mexicaanse vlag en ziet het er heel mooi uit. Breng het op smaak met het mengsel van het limoensap, de vier pepers en een theelepel grof zout. Of alleen met limoen en chilipoeder.

PANELA-KAAS UIT DE OVEN

Queso panela horneado

De panela, die uit het land van de tequila komt, is een zeer smaakvolle, verse kaas, heel anders dan die ik hier koop. Je kunt hem krijgen op de markt en in de winkeltjes daar. Als Lupe terugkwam van haar reizen nam ze soms een paar heel lekkere mee.

1 panela-kaas; 1 grote teen knoflook; ¼ kop korianderblaadjes; ¼ kop peterselieblad; ¼ kop basilicumblad; 1 lepel verse oregano; ½ kop olijfolie; zout en vers gemalen zwarte peper.

Leg een grote panela-kaas in een aardewerken ovenschotel en giet er vervolgens een mengsel overheen dat je maakt door de knoflook en de rest van de ingrediënten heel fijn te snijden. Breng op smaak met zout en peper, en laat het 6 uur lang marineren op een koele plek, op de binnenplaats of bij het raam, maar pas wel op dat de aapjes het niet opeten. Zet het gerecht daarna 20 minuten in de oven, op 180 graden, tot de kaas begint te smelten. Dien het op als het nog warm is. Dit ge-

recht is lekker als hapje samen met tortillachips of sneetjes *birote*.

SINAASAPPELDRANK MET CHILIPEPER

Sangrita

Dit recept voor sangrita heb ik tijdens een reis met Murray gevonden. Hij wees mij er toen op dat ik tegelijk met mijn tequila een zoetzuur drankje moest drinken. Ik houd van tequila sec, zoals mannen, en dat is me altijd van pas gekomen om indruk te maken op Amerikaanse gasten die Diego komen opzoeken.

2 *ancho*-chilipepers; 2 lepels fijn gesnipperde ui; 2 koppen sinaasappelsap; ½ kop sap van een groene limoen en zout.

Kook de gegrilde, schoongemaakte en ontpitte chilipepers 2 minuten, en laat ze dan 10 minuten liggen. Meng de ui, het sinaasappelsap en de halve kop limoensap en doe het mengsel samen met de chilipepers in de blender of in een vijzel. Maal alles goed fijn en voeg zout toe. Je kunt nog wat meer sinaasappelsap of citroen- of tomatensap toevoegen.

De sangrita is de vrouw. Zij ruikt naar kruiden en ui. Zij geeft de kleur en het pikante aan de tequila, de man. Samen vormen ze een volmaakte idylle.

Wat zou ik graag zo samen met mijn Dieguito zijn. Maar hij is soms mijn vriend, of mijn kind, mijn minnaar of collega. Nooit mijn echtgenoot. Na die botsing met de tram, is hij mijn ergste ongeluk geweest.

HOOFDSTUK II

De vrouw die het thema schilderde dat ze het best kende, met de donkere ogen en zware wenkbrauwen als een weglygende kolibrie, met de strenge lippen, snelle blik en eeuwige pijn, was niet altijd zo geweest. Maar er waren wel constanten: de afwezigheid van God – ze werd atheïst uit overtuiging –, de hartstochtelijkheid voor elke dag en de begeerte naar de toekomst. Net zoals de *ahuehuetes*, de reusachtige Mexicaanse cipressen die de geschiedenis stilzwijgend gadeslaan, ooit zaadjes waren, zo was Frida ook ooit een kind.

Frida had leren naaien, stoppen, borduren, alles wat een huwbaar meisje maar moest kunnen, maar ze vertikte het om te leren koken. Haar waardering voor de keuken beperkte zich ertoe slechts af en toe gerechten aan de familietafel te nuttigen, maar eerlijk gezegd had het broodmagere kind nooit echt eetlust. Niet dat er ook maar iets ontbrak op de tafel bij haar thuis. Haar moeder, die hechtte aan de diepgewortelde tradities van haar Spaanse en Oaxacaanse inheemse erfenis, was even bedreven in het bereiden van haar verrukkelijke gerechten als in het baren van meisjes. Bij Frida thuis waren de vrouwen verreweg in de meerderheid. Ze was de derde van vier dochters, en tot verdriet van haar hooghartige moeder de minst vrouwelijke. Dat vond haar vader, Guillermo, een Duitse immigrant van Joods-Hongaarse afkomst, niet. Hij zei al-

tijd: ‘Frida is de slimste dochter die ik heb, en ze lijkt het meest op mij.’

Het meisje groeide op als een uniek en bijzonder wezen, als een klavertjevier midden in een uitgestrekt weiland. Je kon van Frida niets anders verwachten. Ze had enigszins exotische wortels, en de geschiedenis van haar familie, net zoals die van Mexico, was getekend door pijn en grond. Het huwelijk van de Kahlo’s was vanaf het begin af aan al vreemd en eindigde nog erger: ze waren ontzaglijk ongelukkig. Op negentienjarige leeftijd emigreerde haar vader naar Mexico waar hij het Duitse Wilhelm verruilde voor de poëtische naam Guillermo, in overeenstemming met zijn nieuwe vaderland. Hij was afkomstig uit een familie van ambachtslieden die hem een fijngevoelige blik hadden meegegeven, waardoor hij een van de beste fotografen van zijn tijd werd. Maar dat grote talent was niet genoeg om te kunnen ontsnappen aan verdriet en vernederingen.

Vlak na zijn aankomst in Mexico ging Guillermo werken in een juwelierszaak van Duitse immigranten. Voor de stugge jongen stonden de gewoontes van zijn adoptieland in schril contrast met zijn Europese, lompe manier van zijn. Door de geestdrift en de passie die de Mexicanen rijkelijk tentoonsprediden in alles wat ze deden raakte hij van zijn stuk. Hij stond versteld van de diepe décolletés van de koopvrouwen die hun vruchten op straat te koop aanboden, terwijl ze met hun omvangrijke borsten openlijk flirtten met de vrachtrijders die op de eerste warme lentedag zonder enige scrupules hun overhemd uittrokken. Geleidelijk aan maakte hij zich de Mexicaanse geuren en kleuren eigen via zijn neus, mond en ogen. En plotseling voelde hij zelf een fel vuur branden in zijn hart: hij was verliefd geworden op een knappe creoolse vrouw,

Carmen. Zodra zijn economische situatie enigszins stabiel was, trouwde hij met haar en verwekte hij bij haar zijn eerste dochter.

Op dat moment bezegelden pijn en tegenspoed zijn leven. De dood belaagde hem net zo hardnekkig als de epileptische aanvallen waarvan hij het slachtoffer was. Het tweede dochtertje van papa Kahlo stierf enkele dagen na haar geboorte. Zijn echtgenote, die hem per se een zoon wilde schenken, werd weer zwanger. Uit de derde zwangerschap werd een gezond meisje geboren, maar de teerling was geworpen, en Guillermo werd weduwnaar met twee kleine kinderen om voor te zorgen.

Guillermo had een kille ziel, in staat om ingewikkelde natuurkundige wetten te begrijpen, maar niet om er de noodzaak van in te zien een geliefde te omhelzen. Al op de dag van de dood van zijn vrouw bereidde hij zich voor om een nieuwe gemalin te zoeken: hij stuurde de meisjes naar een klooster en vroeg Matilde ten huwelijk, een vrouw uit Oaxaca die bij hem in de juwelierszaak werkte.

Matilde heeft nooit van hem gehouden. Ze ging alleen maar op zijn aanzoek in omdat hij haar deed denken aan haar eerste minnaar, ook een Duitser, die haar zodanig had bezeten dat ze meende God in eigen persoon te hebben aanschouwd. Tot haar ongeluk sloeg deze blonde engel de hand aan zichzelf en liet Matilde achter met een ontstoken vurigheid die de berekenende ziel van Guillermo bij lange na niet zou kunnen blussen. Vanaf dat moment zou voor deze gekwelde vrouw het geloof nog de enige troost zijn.

Van Antonio Calderón, zijn nieuwe schoonvader, leerde Guillermo de kunst van de fotografie. Tussen de doordringende luchtjes van chemische stoffen en de inspannende taken op het dagelijkse werk door verwierf hij al gauw een grote vaar-

digheid als portretfotograaf. Daarnaast legde hij zich ook toe op het schilderen van landschappen, waaraan hij zijn dromerige weekends wijdde. Hij werd zo beroemd dat Porfirio Díaz in eigen persoon hem enkele fotografische opdrachten gaf.

De verbintenis van de Kahlo's was een verstandshuwelijk. Matilde schonk Guillermo vier dochters: Matilde, Adriana, Frida en Cristina. En Guillermo schonk haar geld, klasse en een huis in het dorp Coyoacán. Maar deze uitwisseling had een bittere, verachtelijke bijmaak. De langverwachte erfgenaam kwam maar niet en daarom voedde Guillermo zijn derde dochter op als een jongen.

De dorpsvrouwen van Coyoacán zeiden dat er op de dag dat Frida werd geboren een veranderlijke wind boven de stad opstak. Het waren moeilijke dagen, de toekomst hing aan een zijden draadje en er was weinig hoop. Maar de mensen herinnerden zich het bloedbad van de stakende arbeiders in Río Blanco, en de naam van een kleine man uit het noorden deed de ronde: Madero, die, zoals Christus in Jeruzalem, een nieuwe toekomst voorspelde, waarin de regering democratisch gekozen zou worden. Tussen deze geruchten en kletspraatjes door deed op de markt tijdens de boodschappen het bericht de ronde van de pasgeboren, nieuwe telg van de familie Kahlo.

Frida had de pech dat haar moeder zich niet met haar bemoeide. Omdat ze zelfs weigerde haar te voeden, nam Guillermo een inheemse voedster in dienst, die de zorg voor het kleintje vanaf haar geboorte op zich nam. Zij voedde haar met veel liefde en met al haar dorpse heerlijkheden, en ze suste haar met liedjes van het platteland.

Met het verstrijken der jaren trok de wind flink aan. Buiten de muren van het grote huis in Coyoacán maakte de dood zijn opwachting en nam ijskoude vlagen vol spanning en angst met

zich mee. Met de revolutie werd er in het hele land een slachting ontketend. En toen in het regeringspaleis president Madero verraden werd door generaal Victoriano Huerta, die hem in koelen bloede liet fusilleren, klopte de dood ook aan de deur van de familie Kahlo. Op die dag in februari blies er een vreemde noordenwind door de bomen rondom het huis. Bladeren en takken zwiepten heen en weer als reusachtige handen die elkaar probeerden te bereiken. De straat werd met een ondraaglijke stofwolk bedekt en voorbijgangers moesten in hoeken en portalen hun toevlucht zoeken. De wind wakkerde aan en als een woedend monster blies hij palen en bomen om. De wasvrouwen en roddelaarsters van het dorp zeiden dat in die storm de pijnkrenten van een kraamvrouw geschreven stonden. Niemand kon zich voorstellen dat die ijskoude luchtstroom een oproep voor Guillermo was, die bezorgd achter het raam alles gadesloeg. Zijn kleine Frida lag ziek te bed. Zodra de dokter was vertrokken sloot hij de straatdeur stevig om te vermijden dat er een vlaag van die noodlottige wind zijn huis zou binnenglippen.

‘Dokter, wat is er met mijn dochter aan de hand?’ had hij aan de arts gevraagd toen deze zijn hoed al pakte.

‘Ze is ernstig ziek, meneer Guillermo. Ze heeft polio. Als we het niet onder controle krijgen, kan haar zenuwstelsel worden aangetast en dan kan ze verlamd worden, of sterven,’ antwoordde de arts.

Guillermo en Matilde reageerde elk op hun eigen manier: zij zuchtte diep om het slechte bericht te kunnen verwerken, en hij sloot zijn ogen en boog zijn hoofd. Geen van tweeën vergoot een traan. Maar Frida’s kindermeid, die achter de deur stond te luisteren, barstte uit in zo’n hevig gejammer dat ze wel jankte voor vijf, voor Frida’s ouders én haar drie zusjes. Haar jeremiades kropen door de kieren van de deur en ramen, versmolten

met de geheimzinnige storm die de straten striemde, en lokten de wind aan, zoals het bloed van een hert zijn aanvaller aanlokt.

Voordat hij ging slapen stapte papa Kahlo de kamer binnen waar het kleine meisje van zes lag te rusten in een reusachtig bed omgeven door houten zuilen die op de vier hoeken de wacht hielden. Hoewel hij meestal afstandelijk en nors was en nauwelijks aandacht aan zijn dochters besteedde, lag er in zijn ogen deze avond louter zachtaardigheid voor zijn oogappel. Hij had een boek bij zich met een harde kaft, gouden letters en een prachtig plaatje van kabouters, feeën en prinsessen.

‘Papa, wat heb je onder je arm?’ vroeg Frida met een grote glimlach.

Haar vader ging naast haar zitten en met ongebruikelijke genegenheid overhandigde hij haar het boek.

‘Het is een cadeautje. Ik heb het voor je verjaardag gekocht, maar ik dacht dat je het wel leuk zou vinden om het nu te lezen,’ zei hij terwijl hij over haar obsidiaanzwarte haar streek.

‘Waar gaat het over, papa?’ vroeg Frida nieuwsgierig.

‘Het zijn verhalen uit mijn land, Duitsland. Twee broers hebben ze verzameld, zodat niemand ze zou vergeten. Het zijn de sprookjes van de gebroeders Grimm.’

Het meisje bladerde door het boek en raakte in de ban van de veelkleurige prenten. Haar glimlach werd nog breder toen ze een plaatje zag waarop een jongeman midden op de weg stond te praten met een geheimzinnig wezen. Het personage droeg een lange zwarte cape en hield een enorme zeis in zijn hand. Frida was nog verbaasder toen ze zag dat een doodshoofd naar de jongeman keek. Toen zocht ze de titel op: *De Dood Petemoei*.

‘Wie is de Dood Petemoei?’ vroeg ze.

In tegenstelling tot haar moeder, was haar vader een atheïstische vrijdenker die er een hekel aan had over godsdienst, ge-

loof en dood te praten. Maar hij keek op van deze vraag omdat juist die ochtend dat sprookje door zijn hoofd had gespeeld.

‘Ach, dat is mijn favoriete verhaal. Daarin wordt verteld hoe de dood over de wereld zwerft om kaarsen te doven die het leven van de mensen voorstellen. Op een dag gaat ze ermee akkoord om petemoei van een jongetje te worden en ze schenkt hem de gave om te voorspellen wie er doodgaat en wie zal blijven leven. Maar ze waarschuwt hem dat hij zich nooit tegen haar beslissingen mag verzetten, want de dood kan je niet misleiden of tegen spreken. Als de jongen groot is, wordt hij een beroemde genezer die in een handomdraai ziet of hij zijn patiënten kan genezen of dat hij hen moet opgeven. Maar op een dag wordt hij verliefd op een prinses. En als hij ziet dat zijn petemoei haar wil meenemen naar haar land, besluit hij zichzelf in haar plaats aan te bieden.’

‘En lukt dat, papa? Kan een arme boer de dood misleiden?’

‘Hij misleidt haar niet. Hij sluit alleen een overeenkomst met haar. Als je slim bent kun je haar soms om een gunst vragen, maar je moet wel oppassen met wat je vraagt,’ legde hij uit toen hij zag hoe zijn dochter zich amuseerde.

‘Denk je dat de dood mijn petemoei wil zijn en mij van deze ziekte wil genezen?’

De vraag verontrustte de arme Guillermo. Hoewel hij atheïst was, wilde hij toch het lot niet tarten door op die banale wijze de dood op te roepen, vooral niet nu het leven van zijn dochter gevaar liep. Hij besloot geen antwoord te geven en ging haar een verhaaltje voorlezen: het sprookje van de jongen die eropuit trok om te leren griezelen.

Terwijl Guillermo en Frida verder lasen in het boek vol fantastische verhalen over zingende ezels, slapende prinsessen en edelmoedige feeën, klonk de bel in huize Kahlo. Frida's kindermeid opende de deur op een kier, want ze vertrouwde

niemand die in dit noodweer durfde aan te bellen. Ze ontwaarde een lange, slanke vrouw, gekleed in een nette zijden jurk, met een bontstola als een gevederde slang, een breedgerande hoed versierd met bloemen en een voile voor haar gezicht. Toen ze haar zag staan beaamde ze ten volle dat de koude wind nooit iets goeds met zich meebrengt en ze weigerde de elegante dame binnen te laten.

‘Goedenavond, meisje. Ik moet een paar familieleden opzoeken en nu ben ik verdwaald. Er klinken schoten in de verte en ik ben bang. Zou ik me misschien even in uw huis mogen verschuilen?’ vroeg ze met een zelfverzekerde stem.

De kindermeid stroopte haar mouwen op, trok haar schort recht en deed de deur voor haar neus dicht. De vrouw bleef rustig staan.

‘Wegwezen, mefrou! Meisje Frida wordt wel weer beter,’ gromde de kindermeid.

‘Het is erg onbeleefd een bezoeker niet binnen te laten. En nog onbeleefder om hem te laten vertrekken zonder hem iets aan te bieden,’ zei de dame aan de andere kant van de deur.

De kindermeid haastte zich naar de keuken om wat te eten klaar te maken met *tamales*, chocoladedrank, brood en zoetheid. Ze rende terug naar de deur en deed hem net ver genoeg open om haar de proviand te kunnen overhandigen.

‘Hier heb u wat om u maag te fullen. U mag er dan mooi uitzien, maar donder nou maar op,’ briepte ze, en ze sloeg de deur weer in haar gezicht dicht.

Toen ze geen reactie hoorde, opende ze de deur op zo’n smalle kier dat er nauwelijks een muis doorheen kon en ze tuurde er onopvallend doorheen. Er was niemand te zien. Met de angst nog in haar lijf draaide ze zich om en ze zag dat Frida vanuit een deuropening naar haar stond te kijken.

‘Wie was dat?’ vroeg Frida de kindermeid.

‘Naar bed, meisje. Als je moeder je ziet wordt ze pas echt boos,’ antwoordde ze.

Eindelijk was de ongezonde wind die ’s ochtends was opgestoken gaan liggen. De kindermeid bracht Frida naar bed en breed glimlachend bracht ze haar tamales en een warme maïsdrank. Nu wist ze zeker dat ze beter zou worden.

Frida overleefde de polio, maar ze hield er één korter been aan over. Sindsdien noemden ze haar op school ‘Houten Poot’, hetgeen bewijst dat je wel aan de dood kunt ontsnappen, maar niet aan de pesterij van kinderen.

DE RECEPTEN VAN MIJN KINDERMEID

Mijn oppas kwam uit Oaxaca en als ze het eten voor mij en mijn zusje Cristi klaarmaakte zong ze heel graag La Zandunga. Ondertussen speelden wij onder haar grote onderrok met onze poppen.

Mijn oppas vertelde ons verhalen over geestverschijningen. ‘De doden komen alleen als er een mis wordt gehouden, om te wijzen waar het verborgen goud ligt of om te pesten. Daarom moet je ze altijd iets te eten geven, zodat ze weer weggaan,’ zei ze met een grote glimlach. Wat ik me nog heel goed kan herinneren waren haar geborduurde blouses. Tijdens mijn reizen met Diego heb ik een paar van zulke blouses kunnen aanschaffen. En ik zal haar tamales nooit vergeten: mooi dat die lekkernijen iedere dode tot leven konden wekken.

MET POMPOEN GEVULDE DEEGROLLEN IN MAÏSBLADEREN

Tamales de calabaza

Diego vertelde dat de goede tamales, die ze in de dorpen eten,

door de indianen als een geschenk van de goden werden beschouwd. Ze werden gegeten op het Miccailhitonitli, het feest van de dode kindertjes, en eigenlijk hadden ze wel gelijk: als je ze daar zo warm en gewikkeld in hun maïsblaadjes zag liggen, leken het wel kleine kindjes die net waren gestorven. Toen de priesters kwamen hebben ze het feest naar de datum van Allerheiligen verschoven. De imperialisten nemen altijd de indianen te grazen, en zij slikken het zonder protest.

1 kilo kleine pompoenen; 1 kilo maïsdeeg; 3 *cuaresmeño*-chilipepers; 2 *hebra*-kaasjes uit Oaxaca; ¼ kilo reuzel; 1 bosje jonge groene maïsbladeren; 1 bosje welriekende ganzenvoet (alleen de blaadjes); zout en zuiveringszout.

Snijd alles heel fijn: pompoenen, chilipepers, kaas en de blaadjes welriekende ganzenvoet. Vermeng het deeg met de reuzel en het zout, dat je moet oplossen in een beetje water met een snufje zuiveringszout, zodat het deeg zacht blijft. Schep hiervan een grote lepel op ieder maïsblad, spreid het uit en voeg een lepel fijngesneden pompoenenmengsel toe. Vouw de randen van de bladeren over de vulling en leg ze anderhalf uur in de stoompan. Als het maïsblad loslaat zijn ze gaar. Leg een muntje in het water van de stoompan, zodat je hoort wanneer je nieuw water moet toevoegen.

WARME MAÏSDRANK MET ANANAS

Atole de piña

1 liter water; 1 goed rijpe ananas; 3 liter melk; maïsdeeg; 1 snufje zuiveringszout; suiker naar smaak.

Meng het water door het deeg en laat het 15 minuten rusten.

Zeef het en bewaar het water. Schil de ananas, snijd hem in stukjes, pers het sap eruit, zeef het en laat het even koken voordat je het mengt met het deeg en de suiker. Warm het ongeveer 15 minuten op. Voeg de melk en het zuiveringszout toe en zet het op het vuur. Blijf roeren tot het gaar en precies goed is. Het mag niet koken.

BEIGNETS MET BRUINESUIKERHONING

Buñuelos y miel de piloncillo

500 gram gezeefd meel; 125 gram reuzel; ½ theelepel anijs, opgelost in 1 kopje water; 500 gram wrongel; maïsolie om in te bakken.

Meng het meel goed met de reuzel en het anijswater tot het deeg zacht en goed kneedbaar is. Laat het een uur rusten. Maak er bolletjes van en leg ze neer op een met meel bestrooide tafel. Maak ze rond en plat met een deegroller, en help ze daarbij een beetje met je vingers. Verhit de olie en bak daarin de beignets goudbruin. Leg ze op papier om de overtollige olie te laten uitlekken. Leg ze voor het opdienen op een grote schaal, doe de door elkaar geroerde wrongel erop en giet daar deze honing overheen: kook in een pan 1 liter water, 500 gram bruine suiker, 1 flink stokje kaneel, 4 guaves en 3 appels. Laat koken tot het mengsel is ingedikt.